

Bokmeldinger

Egede, Hans: Die Heiden im Eis: als Forscher und Missionar in Grønland 1721-1736/nach den dänischen Originalen übertragen und herausgegeben von Heinz Barüske. - Stuttgart, Wien: Thienemann, Edition Erdmann, 1986. - 428 s.: ill.

Utgiveren av denne bok er skandinavisten og eskimologen professor ved Freie Universität i Berlin, Heinz Barüske. Han Leser de nordiske sprog og skriver dansk. Den foreliggende utgave er en forkortet gjengivelse av Egedes to hovedverker «Omstændelig og udførlig Relation angaaende den Grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse», og «Det Gamle Grønlands Nye Perustration eller Naturel-Historie». De utelatte avsnitt er fornuftig resymert.

Boken er utstyrt med en utmerket innledning om Hans Egede og Grønlands kolonisering (s. 13-30). Oversettelsen er helt ny og langt bedre enn tidligere tyske utgaver. I et tillegg finner vi fem sider med anmerkninger og vel fire sider med glossar, samt en tidstavle over Hans Egedes liv, en litteraturfortegnelse og et register.

Det er særdeles gledelig at Egedes hovedverker på denne måte blir gjort kjent for moderne tyske lesere, og det i en så vakker og sakkynndig redigert utgave. Det er imponerende at et tysk forlag er villig til å utgi en utgave som denne.

Tittelen er ellers å beklage fordi den ikke er historisk korrekt. Det ligger også i sakens natur at professor Barüske fokuserer det som ikke har med misjon å gjøre. Og det tør vel hende de negative elementer i Egedes misjonsprak-

sis i den knappe omtale av misjonsaspektet dominerer for sterkt i forhold til de positive sider ved den. Men forøvrig vil vi uttrykke vår respekt og taknemlighet for den særdeles stilige og gode utgave av Egedes hovedverker.

N. E. B.-H.

Myklebust, Olav Guttorm: *Én var den første: Studier og tekster til forståelse av H. P. S. Schreuder*. (Land og Kirke, Gyldendal Norsk Forlag A/S 1986.)

Det är den klenkrogne som, i okunnighet om professor emeritus Olav Guttorm Myklebust och hans nitälskan för allt som heter djuplodande kunskap, skulle kunna inbilla sig att den flitiga pennan har lagts till ro efter publicerandet av monumentalarbetet *H. P. S. Schreuder - Kirke og misjon (1980)*. Sex år efter detta standardverk får vi glädjen och rikedom i ytterligare en utomordentligt magnifik uppföljningsstudie til det först utkomna om H. P. S. Schreuder.

Som grundläggare av missionsvetenskaplig forskning i Norge har Olav Guttorm Myklebust än en gång givit oss ett akademiskt arbete i vilket han på karakteristisk sätt tillämpar högsta anspråk på både forskaren och det material han bearbetar. Det är fråga om en vetenskaplig metodfråga, ett sammanhållande grepp och en kritisk analys av materialet med hänseende till både dåtidens arbetsvillkor och nutida bedömning. Därtill kommer den respekt och ödmjukhet inför personen H. P. S. Schreuder och dennes väldiga insats som missionär, språkvetenskapsman, teolog och kompromisslös trosförval-

tare, som Myklebust genomgående låter lysa fram utan att därför ge avkall på saklig framställan. Inte minst i kons- ten att kombinera objektiv distans och närgående inlevelseförmåga briljerar Olav Guttorm Myklebust.

Till att börja med sträckläser man boken. Den ena sidan inbjuder läsaren att vetgirigt läsa den följande sidans fortsatta skildring av en märklig och imponerande människas hängivna, självmedvetna men gudfruktiga tjänst. När de sista sidorna innehållande ett representativt urval ur Schreuders egenhändiga aktstycken är lästa, blir det naturligt att återgå till arbetets innehålls- förteckning. I denna finner man de sammanfattande och sammanhållande detaljerna.

Det är om en påstådd kontroversiell person – i varje fall har han i vissa kret- sar framställts som sådan – boken handlar. Men redan det första avsnittet med rubriken *Stor – og misforstått* vid- gar vyerna. Schreuder blir en spännan- de och utmanande människa, snarare före sin tid än kontroversiell. I själva verket är det Schreuders resning, hans penetrerande kunskap, hans orädda hållning och hans storhet i djup respekt för Gud, Kyrkan och Kyrkans ämbete som vi vanliga människor inte riktigt fattat. Myklebust har hjälpt oss att komma Schreuder närmare.

Ännu närmare människan Schreu- der, hans kristna tro och hans liv som missionär kommer man i arbetets andra och tredje del. Här tecknas näm- ligen den kyrkliga och andliga samtid i vilken Schreuder växte upp, tog in- tryck, analyserade och lät forma sig. Utrustad med osedvanlig intellektuell begåvning kopplad till ett praktiskt handlag, en utåtriktad frikostighet som sträckte sig allt från snickarens skapan- de med verktyg och timmer till botan- dets konst – Schreuder fungerade som läkare, tandläkare och veterinär – allt

blev verktyg och instrument i hans mis- sionsgärning. Det hör till Myklebusts vård om sanning och verklighet när han också tar upp Schreuders personliga svagheter. «Alt hos Schreuder er i det store format, – også de feil vi finner hos ham, og som så visst ikke skal under- slås.» (sid 88).

Sträckläsningen leder till detaljstu- dier i boken. Från sidan 92 blir det nödvändigt att återgå till redan lästa si- dor för att bättre tillgodogöra sig det spännande innehållet. Nu skildras språk- och vetenskapsmannen och bi- belöversättaren Schreuder.

Uppenbarligen menar Myklebust sig inte vara rätt man att tillfyllest kartläg- ga Schreuders kompetens som språkve- tenskapsman och översättare. Inga mindre än de framstående lingvisterna C. M. Doke (Sydafrika) och E. Dam- mann (Tyskland) bereds plats att med sina mångåriga forskningserfarenheter och referansramar som utgångspunkt skriva om Schreuders språkvetenskap- liga kompetens. Myklebusts höga an- språk på vederhäftighet och sakkun- skap kommer än en gång till klart ut- tryck, både boken och dess författare til ära.

Myklebust ramar in Schreuder på ett elegant sätt. De två avslutande avsnit- ten ägnas dels åt W. A. Wexels, en av de personer Schreuder under sin studietid i Christiania 1835–1843 tog djupa in- tryck av och som därmed kom att färga Schreuders liv, dels Nils Astrup vars uppgift det blev att axla den icke ringa arbetsuppgift som Schreuder vid sin hädanfärd lämnade efter sig. Träffsä- kert skildras Astrup som Schreuders ef- terföljare men som «en annerledes mi- sjonaer». Det tillhör Guds oändliga godhet att Han använder sig av så olika människor i sin vingård utan att därför rangordna dem som den ene bättre än den andre. När Astrup vigdes till bis- kop förelåg en något annorlunda offi-

ciell motivering än den som presenterades då Schreuder biskopvigdes, nämligen «det behov som var blitt aktuelt for ordinasjon av afrikanske prester». Det tillhör den annorlunda men likvärdige missionären Astrups välsignade gärning att arbetet under hans ledning växte storartat. Då han påbörjade sitt livskall, var han den ende prästvigde i denna missions arbete med dess knappt 300 döpta. Men vid hans död 36 år senare räknades 6000 döpta och 13 präster av vilka de flesta var afrikaner.

Myklebusts andra Schreuder-arbete är ett standardverk på samma höga akademiska nivå som det förra. Men inriktningen är något annorlunda. Det nu föreliggande studiet är ett resursmaterial av utomordentlig betydelse. Förutom det ovan anförda talar två detaljer härför: bokens senare del innehållande 7 med omsorg valda Schreuder-texter försedda med upplysande introduktioner är källmaterial som nu blivit lättillgängligt. Vidare är det noterna och hänvisningarna samt registret som upptar 33 sidor. De två förstnämnda inkluderar alla tillgängliga källor, både tryckta och icke tryckta sådana, upptecknade på ett överskådligt och begripligt sätt.

Olav Guttorm Myklebust har i tidigare publikationer gjort sig känd som den minutiöst noggranne. *En var den første* är en fortsättning på denna imponerande och avundsvärda tradition!

Det är av de kunniga och de med sin kunskap frikostiga som man ber om mer! Nu ber vi Myklebust om ännu mer – hans penna får inte läggas ner! Personligen fann jag avsnittet om Schreuders efterföljare Nils Astrup engagerande. Myklebust har mycket mer att dela med sig om denne Guds missionär! Vi håller fram våra tomma händer och ber att ännu ett stycke missions- och kyrkohistoria från Zululand läggs i dem!

Axel Ivar Berglund

Nils E. Bloch-Hoell: Katolske kristne og vi andre. – Oslo: Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag, 1986. – 272 s.

En anmelders viktigste oppgave, skriver en kompetent historiker, er å angi den plass en bok har i litteraturen om det emne det gjelder, dvs. hvor vidt forfatteren har brukt nytt materiale eller har gitt en ny og riktigere tolkning av tidligere materiale. Har han gjort det ene eller det andre av disse to ting, har han ydet et bidrag til historisk kunnskap. Forfatteren av den bok som her anmeldes, har gjort *begge* deler, og dermed i *dobbelt* forstand øket vår viten om det tema han behandler.

Lange linjer og vide vyer, solide og omfattende kunnskaper, en ekte vitenskapelig holdning og en prisverdig vilje til forståelse karakteriserer denne bok. Forfatteren søker og skildrer, for å sitere ham selv, Kristus-troens kontinuitet som hovedstrøm i kirkens liv gjennom tidene. Det er denne indre linje som interesserer ham, nei, som det er maktpåliggende for ham å markere. Konklusjonen han selv trekker av sin undersøkelse, er denne: Katolske kristne og vi andre er alle under én Kristus, fundamentalt forenet i den samme tro.

Nødvendigheten og ønskeligheten av en publikasjon som denne er innlysende. I forholdet mellom den katolske kirke og andre kirkesamfunn har det, som Inge Lønning gjør oppmerksom på i sitt forord, skjedd mer vidtrekkende forandringer i de tre siste tiår enn i de tre hundreår som gikk forut. I en særstilling står, det sier seg selv, det annet Vatikankonsil (1962–1965). Fremstillingen av dette er et høydepunkt i boken. På en forbilledlig måte gjøres det rede for forutsetningene for dette, og for den avgjørende rolle pave Johannes XXIII spilte i denne sammenheng som den karismatiske personlighet og klartskuede kirkeleder bak det hele.

Den katolske kirke *fungerer* i dag annerledes enn før, hevdes det, og den gjør det fordi den *tenker* annerledes teologisk. Som bevis for denne tese anføres konsilets konstitusjon om åpenbaringen, med bl.a. fremhevelse av at det ikke er to kilder (Skriften og tradisjonen), men bare én kilde (Skriften) for åpenbaringen. Også konstitusjonen om kirken siteres, med en oppfatning av kirken som forfatteren karakteriserer som en teologisk nyvinning i den katolske kirke. Kirken, heter det her, er «Guds folk», en forståelse som bl.a. innebærer en klar oppvurdering av legfolkets plass og betydning.

Dagens katolske kirke presenteres for oss som en aktiv og levende organisme. En kirke preget av åndelig fornyelse, men også av sterke indre spenninger. En kirke i vekst i alle verdensdeler, men også i forvandling, ja, i krise. En kirke med en ny og mer positiv holdning til Luther og reformasjonen, og med en større åpenhet overfor ikke-katolske kirker i det hele. Hva det siste angår, fremheves med rette samtalene i U.S.A. mellom katolske og lutherske teologer (alle offisielt oppnevnte), samtaler som åpenbarte en høy grad av enighet i fundamentale lærespørsmål. At slike samtaler kunne finne sted, og at de kunne bli ført i den enhetens ånd de ble, er intet mindre enn oppsiktsvekkende.

Man kan under lesningen av denne bok ikke unngå å legge merke til hvor viktig det er for forfatteren, som det et sted sies, «å få et større og riktigere perspektiv på det hele», og perspektiv vil si *historisk* perspektiv. Han begynner med begynnelsen, dvs. «Da kirken var én» og «Da Norge var katolsk», – og fortsetter med reformasjonen og Trient-konsilet. Det er betegnende at også det store kapitell – bokens hoveddel – med tittelen «Katolsk kristendom i vår tid» – innledes med en syv siders beskrivelse av utviklingen *før* «vår tid»,

nærmere bestemt tiden fra 1550-årene til 1950-årene. Ideer og begivenheter kan ikke behandles isolert. De må sees og bedømmes *i sammenheng*.

Forfatterens betatthet av sitt emne er åpenbar. Det fremgår ikke bare av, hva han et par steder bemerker, at hans interesse for det går helt tilbake til 1930-årene, eller av hans suverene beherskelse av den internasjonale og interkonfessionelle litteratur om det. Sammen med historikerens kritiske analyse går et ekte troens engasjement. Bloch-Hoell er vårt lands første professor i økumenikk som teologisk disiplin. Men han har også vært en ivrig forkjemper for økumenisk virksomhet hjemme og ute. I begge henseender har han på en avgjørende måte bidratt til den endring i forholdet til det økumeniske spørsmål som har funnet sted i vårt land i de senere årtier.

Fremstillingsformen er ikke bare refererende, men like meget vurderende. Forfatteren sverger så visst ikke til magisterens ord. En rekke autoriteter siteres, men de aksepteres bare på grunnlag av en *selvstendig* oppfatning av tingene. Et fortjenstfullt trekk er den utstrakte bruk av eksempler og illustrasjoner i form av personlige inntrykk og opplevelser i fem verdensdeler. Det gir farge, nærhet, atmosfære.

Kapitlene om helgendyrkelse og Maria-kult, ufeilbarhetsdogmet og rettferdiggjørelseslæren er alle særdeles instruktive og klargjørende. Det som sies her, vil være nytt for de fleste. Overraskende for mange vil sikkert være den likhet det pekes på mellom Trient-konsilets lære om den forekommende nåde og Pontoppidans syn på samme sak. Vi skal være forsiktige med å gå på jakt etter katolske kjetterier, heter det i denne forbindelse, uten samtidig å rette et kritisk blikk mot reformasjonskirkenes egen teologi og praksis. Ja, forfatteren er temmelig sikker på

«at storparten av lutherske kristne er langt borte fra Luthers teologi. De har en mer reformert enn luthersk oppfatning av viljens frihet. Det spørres om ikke Luther ville ha oppfattet mange «lutheranere» som svermere.»

Som professor også i misjonsvitenskap har Bloch-Hoell selvsagt et åpent øye for misjonsdimensjonen i den katolske kirkes liv og historie. Konsilets dekret om misjon, og likeså erklæringene om de ikke-kristne religioner og om religionsfriheten, får en konsis og sober behandling, og karakteristiske trekk fra virksomheten i Latin Amerika, Asia og Afrika blir referert og kommentert. Det understrekes at «misjon» forstås, ikke bare som tilslutning til et system eller en rekke læresetninger, men som forkynnelse av evangeliet med sikte på personlig omvendelse og tro på Kristus.

Overfor en forfatter for hvem intet økumenisk er fremmed, ville det være nærmest formastelig – slik det er vanlig i anmeldelser – å gjøre oppmerksom på publikasjoner det ikke er gjort bruk av. Men et *ønske* vil denne anmelder gjerne få gi uttrykk for, nemlig at embetet med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene hadde fått en nærmere omta-

le. Som samtalene mellom katolske og lutherske teologer – ikke bare i U.S.A., men også i andre sammenhenger – har vist, er enigheten i denne sak langt større enn både katolske kristne og lutherske kristne forestiller seg. Ikke minst når det gjelder norsk kristenliv, nærmere bestemt «det frie, demokratiske drag» som preger dette, med bl.a. identifisering av det kirkelige embete med det alminnelige prestedømme, – ville det ha vært verdifullt å ha fått dokumentert den konstitutive betydning også lutherdommen tillegger den ordnede tjeneste med Ord og sakrament. Det er ikke tilfeldig at Den augsburgske konfesjon behandler embetet i nær forbindelse med hovedartikkelen om rettferdiggjørelsen. Etter luthersk syn har embetet sin opprinnelse fra Kristus, og embetsbærer og menighet står overfor hverandre som selvstendige størrelser, men er samtidig gjensidig avhengige av hverandre.

Det ville ha vært en fordel, særlig med sikte på den bruk som sikkert vil bli gjort av denne bok som studiebok, om den hadde vært forsynt med sak- og personregistre, samt litteraturfortegnelse.

Olav Guttorm Myklebust

Medarbeidere

Olav Guttorm Myklebust: f. 1905, cand.theol. 1929, dr. theol. 1956, professor i misjonsvitenskap ved Det teologiske Menighetsfakultet og leder av Egede Instituttet 1946–74. Publ. bl.a. Det Norske Misjonsselskaps historie i hundre år, bd. III (1949), *The Study of Mission in Theological Education* (bd. I 1955, bd. II 1957). Et troens fellesskap, Det lutherske verdensforbund og de lutherske kirker verden over (1970), *Vindu mot Afrika, Folk og kirke i oppbrudd* (1971), *Misjon i en ny tid* (1971), *Misjonskunnskap. En innføring* (1976), H. P. S. Schreuder. *Kirke og misjon* (1980), *Én var den første: Studier og tekster til forståelse av H. P. S. Schreuder* (1986). Æresmedlem Egede Instituttet, Nordisk institutt for misjonsforskning og ekumenisk forskning og International Association for Mission Studies.

Ole Johnny Møyholm: f. 1958, cand. theol. 1985, feltprest 1985/86, for tiden menighetsprest i Høyland menighet i Sandnes. Er bestemt til å reise ut for Det Norske Misjonsselskap som misjonsprest til Japan 1988.

Ingrid Eskilt: f. 1949, lærereksamen 1972, Statens spesiallærerhøgskole, avd. for psykisk utviklingshemmede 1976. Ansatt som lærer ved Bakkebø hjem og arbeidsskole 1972–78, lærer for misjonærbarn i Folkerepublikken Kongo for Det Norske Misjonsforbund 1979–82. For tiden lærer ved Ansgarskolen, Misjonsforbundets bibelskole og teologiske seminar. Eksamen i kristendom hovedfag, Menighetsfakultetet 1986.

Nils E. Bloch-Hoell: f. 1915, cand. theol. 1941, dr. theol. 1958, professor i misjonsvitenskap og økumenikk ved Universitetet i Oslo 1968–1985, leder av Egede Instituttet. Publ. bl.a. *Pinsebevegelsen: en undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge* (1956), *The Pentecostal Movement: Its Origion, Development and Distinctive Character* (1964), *Diakonissehusets første hundre år* (1968), *Hvad tror de andre? Konfessionskunnskap* (1975), *Økumenikk – fakta og meninger* (1976), *Katolske kristne og vi andre* (1986.) Medl. av Det norske Vitenskaps-Akademi.

Bokmeldingene er skrevet av professorene Axel Ivar Berglund, Nils E. Bloch-Hoell og O. G. Myklebust.

Norsk Tidsskrift for Misjon utgis av Egede Instituttet i samarbeid med Universitetsforlaget, men forfatterne er selv ansvarlige for de synspunkter som gjøres gjeldende.

Ettertrykk uten kildeangivelse er forbudt.